КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет туризму, бізнесу і психології

Кафедра психології і туризму

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з навчально-виховної роботи

_____ Мирослав СОЛОВЕЙ

«23» червня 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Методологія та організація психологічних досліджень

галузь знань	***05 Соціальні та поведінкові науки***
спеціальність	***053 Психологія***
освітній рівень	***другий (магістерський)***
освітня програма	***Психологічні дослідження і консультування***
статус дисципліни	***нормативна***

Форма здобуття освіти: *денна, заочна*
Навчальний рік: *2023/2024*
Семестр: *І*
Кількість кредитів ЄКТС: *3*
Мова навчання: *українська*
Форма підсумкового контролю: *іспит*

КИЇВ – 2023

Розробник:
Олександр ЗІНЧЕНКО, кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології і туризму

Схвалено на засіданні кафедри психології і туризму.
Протокол № 16 від «08» червня 2023 року.

Завідувач кафедри Олександр БОНДАРЕНКО

Схвалено на засіданні вченої ради факультету туризму, бізнесу і психології.
Протокол № 9 від «23» червня 2023 року.

Голова вченої ради факультету Ганна КУЧЕРЯВА

1. **Мета вивчення дисципліни**

Метою вивчення навчальної дисципліни «Методологія та організація психологічних досліджень» є ознайомлення з основними положеннями теорії та практики наукових досліджень психіки, формування наукового і професійного мислення на основі засвоєння основних положень стратегій і тактик планування, організації, реалізації, обробки та інтерпретації даних психологічних досліджень.

2. **Загальний обся**г (відповідно до робочого навчального плану) 3 кредити ЄКТС 90 год., у тому числі:

Денна форма:
лекції – 14 год.
семінарські заняття – 16 год.
самостійна робота – 60 год.

Заочна форма:
лекції –4 год.
семінарські заняття – 2 год.
самостійна робота – 84 год.

3. Передумови до вивчення або вибору навчальної дисципліни.

Методологія та організація психологічних досліджень – комплексна дисципліна, що ґрунтується на теоретичних і практичних знаннях з дисциплін освітньої програми першого (бакалаврського) рівня освіти «Загальна психологія», «Соціальна психологія», «Експериментальна психологія», «Психодіагностика», «Вікова психологія», «Педагогічна психологія». У системі соціально-гуманітарної освіти курс пов'язаний міжпредметними зв'язками з усім спектром соціально-гуманітарних дисциплін, насамперед філософією та соціологією.

4. Анотація навчальної дисципліни.

Навчальна дисципліна «Методологія та організація психологічних досліджень» є обов’язковим компонентом освітньої програми «Психологічні дослідження і консультування». Вона займає одне з центральних місць у системі фахової підготовки здобувача вищої освіти зі спеціальності 053 Психологія і сприяє формуванню теоретико-методологічного базису професійного світогляду та діяльності фахівця в галузі психології.

Предметом вивчення дисципліни є теоретичні, методологічні й методичні аспекти планування, організації, реалізації, обробки й інтерпретації даних психологічних досліджень. Лекційне викладення теоретичного матеріалу супроводжується виконанням студентами самостійних завдань, спрямованих на опрацювання літературних джерел і систематизації основного масиву знань, що складають зміст курсу.

Тематична побудова курсу відображає логічну послідовність викладання матеріалу: від теоретичних і методологічних проблем філософії науки до вивчення конкретних питань планування, організації, реалізації, обробки та інтерпретації даних психологічних досліджень. При цьому матеріал курсу розглядається у контексті конкретних практичних ситуацій, що можуть виникнути у науковій і фаховій діяльності психолога.

Курс викладається протягом І семестру і, відповідно, складається з одного модуля, що включає два змістові модулі: змістовий модуль 1: «Загальнотеоретичні і методологічні проблеми психологічної науки» та змістовий модуль 2: «Методичні аспекти процедури психологічного дослідження».

5. Завданням вивчення навчальної дисципліни «Методологія та організація психологічних досліджень» є формування таких компетентностей:

Інтегральна компетентність:

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології, що передбачають застосування основних психологічних теорій та методів, характеризуються комплексністю і невизначеністю умов і потребують володіння низкою особливих компетенцій, серед яких, зокрема, проведення психологічних досліджень та психологічного консультування різних верств населення, незалежно від віку отримувачів психологічних послуг, володіння іноземною (англійською) мовою, здатність обирати і застосувати валідні та надійні методи діагностики та/або доказові методики і техніки практичної діяльності.

Загальні компетентності:

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК2. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК3. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК4. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК5. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

ЗК6. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК7. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК9. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

ЗК10. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

Спеціальні (фахові компетентності (СК)

СК1. Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічної науки та / або практики.

СК 2. Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне обстеження й дослідження з елементами наукової новизни та / або практичної значущості.

СК3. Здатність обирати і застосувати валідні та надійні методи діагностики та/або доказові методики і техніки практичної діяльності.

СК4. Здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгову, консультаційну, психодіагностичну та іншу залежно від спеціалізації) з використанням науково верифікованих методів та технік.

СК5. Здатність організовувати та реалізовувати просвітницьку та освітню діяльність для різних категорій населення у сфері психології.

СК6. Здатність ефективно взаємодіяти з колегами в моно- та мультидисциплінарних командах.

СК7. Здатність приймати фахові рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.

СК8. Здатність оцінювати межі власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію.

СК9. Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.

СК 10. Здатність розробляти та впроваджувати інноваційні методи психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях.

СК11. Впроваджувати результати наукового пошуку в практичну діяльність.

СК12. Здатність до розуміння глибинних спонук, що зумовлюють консультативний запит.

СК13. Здатність організовувати і здійснювати психологічне консультування з використанням різноманітних парадигм – як зарубіжних, так і вітчизняних - та впроваджувати інноваційні методи психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях.

СК14. Здатність організовувати консультативний процес з особами, які перебувають у складних життєвих обставинах.

СК15. Здатність організовувати проведення психодіагностичного обстеження в клініці з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей розвитку клієнта

СК16. Здатність забезпечувати консультативну допомогу клієнтам, враховуючи їх ментальні та крос-культурні особливості.

Відповідність компетентностей і програмних результатів навчання

ОК (за освітньою програмо)	**І**нтегральна **к**омпетентність	**ПРН** (нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах програмних результатів навчання)	**ЗК** (загальні компетентності)	**СК** (спеціальні (фахові компетентності (СК))
ОК4	**ІК**	ПРН 1	ЗК1; ЗК2; ЗК3; ЗК6; ЗК7; ЗК8; ЗК10	СК1; СК2; СК3; СК4; СК5; СК8; СК10; СК11; СК 13; СК14; СК15; СК16
		ПРН 2	ЗК 1; ЗК2	СК2; СК3; СК4; СК5; СК7; СК9; СК11; СК12; СК15;СК16
		ПРН 3	ЗК1; ЗК2; ЗК4;	СК2; СК3; СК4; СК7; СК11
		ПРН 4	ЗК1; ЗК8; ЗК9	СК3; СК7; СК10; СК12; СК14; СК15; СК16
		ПРН 7	ЗК2; ЗК5; ЗК6; ЗК7; ЗК10	СК5; СК6; СК8; СК9; СК11

6. Очікувані результати навчання з дисципліни

Результат навчання (1. знати; 2. уміти; 3. комунікація; 4. автономність і відповідальність)		**Форми навчання** (та / або методи і технології)	**Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання***(за необхідності)*
Код	**Результат навчання**		
ЗНАТИ:			
1.1.	основні методологічні принципи психологічної науки	Пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемного викладу, частково-пошуковий, діалогово-комунікаційний, дослідницький, самонавчання.	Усне поточне опитування під час аудиторних занять, виконання самостійних завдань (усно та письмово), письмова МКР
1.2.	основні методи психологічної науки та специфіку їх використання		
1.3.	теоретико-методологічні тенденції категоріального апарату психологічної науки		
1.4.	специфіку процедурних етапів психологічного дослідження		

УМІТИ:			
2.1.	планувати й організовувати психологічне дослідження, що відповідає основним критеріям науковості	Пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, діалогово-комунікаційний, проблемно-пошуковий, метод моделювання професійних ситуацій; евристична бесіда, дискусія.	Усне поточне опитування під час аудиторних занять (індивідуальне та фронтальне),письмова МКР. Оцінювання виконання індивідуальних практичних завдань
2.2.	гармонійно поєднувати теоретичний аналіз та збір емпіричного матеріалу у дослідницькій роботі		
2.3.	визначати й контролювати основні загрози валідності наукового дослідження		
2.4.	обробляти й інтерпретувати дослідницькі дані		
КОМУНІКАЦІЯ:			
3.1.	володіти стратегіями і тактиками спілкування у процесі застосування різних методів психологічного дослідження	Діалогово-комунікаційний, репродуктивний, частково-пошуковий, дослідницький, метод моделювання професійних ситуацій.	Усне поточне опитування під час аудиторних занять. Оцінювання виконання індивідуальних та групових практичних завдань, письмова МКР
3.2.	Володіти засобами й техніками демонстрації результатів наукового дослідження для спеціалістів і неспеціалістів		
АВТОНОМНІСТЬ І ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ:			
4.1.	здатність до наукового мислення як у психологічних дослідженнях, так і повсякденному житті.	Репродуктивний, частково-пошуковий, дослідницький.	Оцінювання виконання індивідуальних та групових практичних завдань, письмова МКР
4.2.	здатність керуватися нормами й принципами професійної етики у процесі реалізації наукових досліджень у галузі психології		

7. Співвідношення очікуваних результатів навчання з дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання з дисципліни / Програмні результати навчання (назва)	1.1	1.2	1.3	1.4	2.1	2.2	2.3	2.4	3.1	3.2	4.1	4.2
ПРН1. Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливої інформації з різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.	+	+	+	+	+	+					+	
ПРН2. Вміти організовувати та проводити психологічне обстеження із застосуванням валідних та надійних діагностичних методів та методик.	+	+	+	+	+	+	+		+		+	+
ПРН3. Узагальнювати емпіричні дані та формулювати теоретичні висновки.	+	+	+	+	+		+	+		+	+	
ПРН4. Робити психологічний прогноз щодо розвитку особистості, груп, організацій.	+	+	+	+				+			+	+
ПРН7. Доступно і аргументовано представляти результати досліджень у писемній та усній формах, брати участь у фахових дискусіях.	+	+	+	+			+	+	+	+	+	

8. Система оцінювання результатів навчання студентів

Денна форма здобуття освіти

Підсумкова форма контролю у І – **ІСПИТ в усній формі.**

Семестровий рейтинговий бал є сумою рейтингового бала за поточну (аудиторну та самостійну) роботу протягом семестру та рейтингового балу за МКР.

Поточне оцінювання аудиторної та самостійної роботи студентів здійснюється в національній 4-бальній шкалі («5», «4», «3», «2»). Невиконання завдань самостійної роботи, невідвідування семінарських занять позначаються «0».

Критерії оцінювання аудиторної роботи (робота під час семінарів та/або практичних занять)

«5»	*студент демонструє вільне володіння матеріалом теми семінару; ознайомлений з рекомендованою літературою, вміє самостійно знайти відповідь на проблемні запитання, спираючись на лекційний матеріал та першоджерела; вміє вводити та використовувати власні класифікації, аналізувати, робити власні висновки; здатен встановлювати міжтематичні та міжпредметні зв'язки*
«4»	*студент демонструє достатньо вільне володіння матеріалом теми семінару; ознайомлений з рекомендованою літературою та першоджерелами, відповідь на проблемні запитання знаходить за допомогою викладача, спираючись на лекційний матеріал та вивчення першоджерел; допускає неточності та*

	несуттєві (які кардинально не міняють суть) помилки у визначені понять та категорій і т.і., але легко усуває їх завдяки додатковим питанням
«3»	*студент частково володіє матеріалом теми семінару; репродуктивно відбиває зміст лекційного матеріалу та/або основного підручника; допускає помилки у визначені понять та категорій і т.і.; нездатний знайти відповідь на проблемні запитання, чи вирішити проблемні завдання*
«2»	*студент демонструє нездатність розкрити питання семінару; не опанував зміст теми, вкрай слабо знає рекомендовану літературу, не володіє науковими фактами та категоріями, не знає основних закономірностей психічних явищ; показує низький рівень загальногуманітарного та наукового мислення*

Критерії оцінювання позааудиторної самостійної роботи

«5»	*робота виконана правильно, повністю і самостійно, відбиває належний рівень знань, та сформованість практичних навичок; оформлена згідно вимог, які висуваються для даного типу завдань; вимоги академічної доброчесності строго дотримані*
«4»	*робота виконана самостійно, містить несуттєві помилки, відбиває належний рівень знань, сформованість практичних навичок; оформлена згідно вимог; вимоги академічної доброчесності дотримані*
«3»	*робота виконана, але містить помилки, відбиває недостатній рівень знань та недостатню сформованість практичних навичок; оформлення роботи не в повній мірі відповідає вимогам, що висуваються для даного типу завдань; вимоги академічної доброчесності дотримані частково*
«2»	*робота виконана на неприйнятно низькому рівні; оформлення не відповідає вимогам; вимоги академічної доброчесності не дотримані*
«0»	*робота не виконана*

Модульна контрольна робота (МКР) проводиться наприкінці семестру і охоплює весь зміст навчального модуля. МКР оцінюється за 4-бальною шкалою («5», «4», «3», «2»).
Трансформація оцінки у рейтинговий бал за МКР проводиться у такий спосіб:

форма підсумкового контролю – **ІСПИТ**
«5» – 20 балів
«4» – 16 балів
«3» – 12 балів
«2» – 8 балів
Неявка на МКР – 0 балів

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

«5»	*при виконанні завдання студент демонструє широку обізнаність у змісті теоретичного матеріалу з дисципліни, дає вірне та коректне визначення основним поняттям і психологічним термінам; вміння самостійно проводити аналіз психологічної ситуації або емпіричних даних та формулювати коректні і вірні коментарі та висновки*
«4»	*при виконанні завдання студент показав достатню обізнаність у змісті теоретичного матеріалу з дисципліни, розуміння принципів підходу до емпіричного вивчення психологічних феноменів, але виявляє при цьому*

	недостатнє вміння самостійно проводити аналіз психологічної ситуації або емпіричних даних та формулювати коментарі і висновки
«3»	*при виконанні завдання студент показав обмежену обізнаність у змісті теоретичного матеріалу з дисципліни, низьке розуміння принципів підходу до емпіричного вивчення психологічних феноменів, труднощі у проведенні аналізу психологічної ситуації або емпіричних даних та формулюванні коректних та вірних коментарів і висновків*
«2»	*при виконанні завдання студент показав обмежену обізнаність у змісті теоретичного матеріалу з дисципліни, нерозуміння принципів підходу до емпіричного вивчення психологічних феноменів, невміння проводити аналіз психологічної ситуації або емпіричних даних та формулювати коректні і вірні коментарі та висновки*
«0»	*робота не виконана*

Підсумкова форма контролю у **ІСПИТ в усній формі.** Здобувачі мають дати відповідь на питання екзаменаційного білету.

Для допуску здобувача вищої освіти до іспиту необхідним є виконання ним вимог навчального плану і графіка навчального процесу, а саме: усі пропущені аудиторні заняття мають бути відпрацьовані, усі види робіт, передбачені робочою програмою навчальної дисципліни, мають бути виконані.

Максимальний екзаменаційний бал становить **30.** Викладач оцінює відповідь здобувача на іспиті за 4-бальною шкалою. Отримана оцінка трансформується в **екзаменаційний рейтинговий бал** у такий спосіб:

«відмінно» – 30 балів
«добре» – 23 бали
«задовільно» – 18 балів
«незадовільно» – 0 балів

Критерії оцінювання усної відповіді здобувача на іспиті:

«відмінно»	*повна і правильна відповідь на всі питання екзаменаційного білета, здобувач демонструє знання фактологічного матеріалу, основних теоретичних питань курсу, вичерпно відповідає на додаткові запитання викладача, творчо застосовує теоретичний апарат дисципліни*
«добре»	*в цілому правильна відповідь на питання екзаменаційного білета, здобувач вміє робити аналіз і висновки, але на додаткові запитання викладача відповідає з деякими неточностями та недоліками*
«задовільно»	*поверхнева відповідь на питання екзаменаційного білета, здобувач припускається помилок при висвітленні фактологічного матеріалу, частково знає відповідь на запропоновані питання і демонструє наявність окремих елементів самостійного мислення*
«незадовільно»	*відсутність будь-якої відповіді на теоретичні запитання внаслідок незнання програмного матеріалу*

Якщо здобувач на іспиті з дисципліни, з якої він мав семестровий рейтинговий бал **менше 42 балів**, отримує **позитивну** екзаменаційну оцінку («відмінно», «добре», «задовільно»), то йому виставляється підсумкова оцінка з дисципліни за національною шкалою **лише «задовільно»**, за шкалою ЄКТС – **Е**, а в екзаменаційній відомості в графі «Підсумковий рейтинговий бал» ставиться **60 балів**.

Підсумкова оцінка за дисципліну виставляється за наступною схемою**:**

підсумковий рейтинговий бал	оцінка за шкалою ЄКТС	підсумкова оцінка за дисципліну за національною шкалою
		форма підсумкового контролю – **іспит**
90 – 100	A	відмінно
82 – 89	B	добре
75 – 81	C	
66 – 74	D	задовільно
60 – 65	E	
0 – 59	FX	**незадовільно** з можливістю повторного складання

Заочна форма здобуття освіти

Здобувач вищої освіти вважається допущеним до семестрового контролю, якщо він виконав усі види робіт, що передбачені робочою програмою навчальної дисципліни.

На іспиті оцінювання рівня засвоєння здобувачем навчального матеріалу з дисципліни здійснюється таким чином. Викладач може оцінювати відповідь здобувача на кожне питання екзаменаційного білета окремо у 4-бальній шкалі (“відмінно” – “5”, “добре” – “4”, “задовільно” – “3”, “незадовільно” – “2”). Загальна оцінка за відповідь на іспиті виводиться як середнє арифметичне з оцінок за кожне питання білета з округленням до десятої частки. Ця оцінка помножується на коефіцієнт 20*.

Отримане значення становить підсумковий рейтинговий бал, якому відповідає підсумкова оцінка з дисципліни за національною шкалою (“відмінно”, “добре”, “задовільно”, “незадовільно”) і оцінка за шкалою ЄКТС за таблицею:

підсумковий рейтинговий бал	оцінка за шкалою ЄКТС	підсумкова оцінка за дисципліну за національною шкалою
		форма підсумкового контролю – **іспит**
90 – 100	A	відмінно
82 – 89	B	добре
75 – 81	C	
66 – 74	D	задовільно
60 – 65	E	
0 – 59	FX	**незадовільно** з можливістю повторного складання

В умовах **дистанційного навчання** здобувачі складають іспит в онлайн режимі на інформаційній платформі MS Teams в реальному часі відповідно до розкладу екзаменів, складеного деканатом факультету. Обов’язковою умовою складання іспиту є підключення з відеозв’язком (з персонального комп’ютера, телефону або іншого пристрою).

Здобувачі обирають екзаменаційний білет шляхом вибору його порядкового номеру. Питання екзаменаційного білету екзаменатор відправляє у чаті конференції. На підготовку для відповіді здобувачам дається до 10 хв. За бажанням здобувачі можуть починати відповідати раніше відведеного часу.

9. Програма навчальної дисципліни. Тематичний план занять

№ п/п	№ і назва теми (включно з темами, винесеними на самостійне опрацювання)	Кількість годин							
		денна форма				Заочна форма			
		Разом	у тому числі			Разом	у тому числі		
			лекції	Семінарські/ практичні заняття	Самостійна робота		лекції	Семінарські/практичні заняття	Самостійна робота
Модуль 1									
Змістовий модуль 1. **Загальнотеоретичні і методологічні проблеми психологічної науки**									
1.	Тема 1. Особливості наукового пізнання у галузі психології	15	4	2	9	15	0	0	15
2.	Тема 2. Методологічні принципи та основні категорії психологічної науки	15	2	4	9	15	0	0	15
	Разом за модулем 1	**30**	**6**	**6**	**18**	**30**	**0**	**0**	**30**
Змістовий модуль 2. **Методичні аспекти процедури психологічного дослідження**									
1	Тема 3. Методи психологічного дослідження	12	2	2	8	**12**	**0**	**0**	**12**
2	Тема 4. Методологічні аспекти програми психологічного дослідження	12	2	2	8	**12**	**2**	**0**	**10**
3	Тема 5. Процедурні аспекти програми психологічного дослідження	12	2	2	8	**15**	**1**	**2**	**12**
4	Тема 6. Аналіз даних наукового дослідження	12	2	2	8	**11**	**1**	**0**	**10**
5	Тема 7. Проблема істинності дослідження у галузі психології	12	0	2	10	**10**	**0**	**0**	**10**
	Разом за модулем 2	**60**	**8**	**10**	**42**	**60**	**4**	**2**	**54**
	Усього годин	**90**	**14**	**16**	**60**	**90**	**4**	**2**	**84**

10. Рекомендовані джерела

Базова

1. Галян О. І., Галян І. М. Експериментальна психологія. Київ : «Академвидав», 2012. 400 с.
2. Бочелюк В.Й., Бочелюк В.В. Методика та організація наукових досліджень із психології : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 360 с.
3. Зінченко О. В. Експериментальна психологія. Психологія / Н. М. Ільїна та ін. Суми : Винниченко М. Д. , 2019. С. 70 - 101.
4. Корольчук М.С. Методологічні та теоретичні проблеми психології. Київ : Эльга, 2008. 336 с.
5. Максименко С.Д., Носенко Е.Л. Експериментальна психологія (дидактичний тезаурус): навчальний посібник. Київ : МАУП, 2002. 128 с.
6. Методологія та організація наукових досліджень : навчальний посібник / І.С. Добронравова, О.В. Руденко, Л. І. Сидоренко та ін. ; за ред. І.С. Добронравової (ч. 1), О.В. Руденко (ч. 2). К. : ВПЦ "Київський університет", 2018. 607 с.
7. Сватенкова Т.І., Тимошенко О.А. Методологічні та теоретичні проблеми психології: навч. посіб. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2018. 143 с
8. Теоретико-методологічні проблеми психології : курс лекцій / І.М. Ушакова. Харків : НУЦЗУ, 2016. 191 с.
9. Туриніна О. Л. Методологія та методи психологічного дослідження: навчально-методичний посібник. Київ : ДП “Вид. дім “Персонал”, 2018. 206 с

Додаткова

1. Бондарчук О. І. Експериментальна психологія : курс лекцій. Київ : МАУП, 2003. 120 с.
2. Важинський С.Е., Щербак Т.І. В 12 Методика та організація наукових досліджень : навчальний посібник. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.
3. Данильян О. Г. Методологія наукових досліджень : підручник. Харків : Право, 2019. 368 с.
4. Добронравова І.С. Філософія та методологія науки : підручник для вищих навчальних закладів. Київ, 2008. 224 с.
5. Методолія наукових досліджень: навчальний посібник / С.В. Каламбет, С.І. Іванов, Ю.В. Півняк Ю.В. Дніпропетровськ: Вид-во Маковецький, 2015. 191 с.
6. Методологія наукової діяльності : навчальний посібник / Д.В. Чернілевський та ін. ; за ред. Д.В. Чернілевського. Вид. 3-тє, перероб. Вінниця, 2012., 364 с.
7. Рибалка В.В. Методологічні питання наукової психології (Досвід особистісно центрованої систематизації категоріально-понятєвого апарату). Навчально-методичний посібник. Київ : Ніка-центр, 2003. 204 с.
8. Юринець В. Є. Методологія наукових досліджень : навч. посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 178 с.